

44

La part fosca de la realitat

Juan Madrid

UPEC

Universitat
Progressista
d'Estiu de Catalunya

Universitat Progressista
d'Estiu de Catalunya (UPEC) és filla d'un
llinatge que no vol que resti desconegut.
Fills i néts de les aspiracions de les classes
populars catalanes del segle XIX, plasmades
en el seu vell lema "Instruïu-vos i sereu lliures, associeu-
vos i sereu forts, estimeu-vos i sereu feliços", fills i néts
de l'esforç de la primavera republicana dels anys trenta
on s'anunciava que "Per damunt de tot, cultura.
Res no quedarà de l'esforç cívic dels nostres dies sense
la pressió d'un ambient que ens porti a tots pels
camins més càlids de la intel·ligència" i fills i néts de
l'antifranquisme social i polític que aconseguí reconstruir
la raó democràtica al nostre país, volem que el llegat del
passat també teixeixi el nostre present cap al futur.

Assessorament lingüístic: Montse Alba
Coordinació de la publicació: Montse Alba

Edita: UPEC
Producció: Primera Impressió
ISBN. 978-84-614-9657-0
DL. B-13480-2011

El contingut d'aquesta publicació pot ser reproduït, sempre que se'n citi la procedència.

Aquest llibre està imprès en paper certificat FSC, Boscos Ben Gestionats, Fonts controlades i fusta i fibra reciclada.

La part fosca de la realitat

Juan Madrid

escriptor, periodista i guionista

No improviso el que diré aquí, perquè les novel·les són la meva consciència i la meva consciència són les meves novel·les, però crec que en aquests moments és necessari plantejar la diferència entre literatura negra i literatura policíaca. Dit d'una altra manera, no tota la literatura policíaca és igual, hi ha diferències molt grans dins de la denominació genèrica de literatura policíaca. De moment l'enigma que cal desfer d'una vegada es refereix al paper i la funció de la literatura i, en general, la funció que compleixen les arts en general: S'han d'emprar només per aconseguir bellesa formal? I en el meu cas, les novel·les han d'estar circumscrites només al seu propi codi intern? O per contra poden tenir un caràcter intervencionista en la història, bé sigui per criticar-la, modificar-la o entendre-la? I sobretot si el subjecte que l'escriu participa d'una concepció utòpica del món, ¿té dret a mostrar-la per mitjà de la narració?

Aquest és un vell debat, un enigma que encara està sense resoldre i que ha patit un retrocés molt notori en els darrers anys, sobretot després de la caiguda del mur, la caiguda de la Unió Soviètica i la construcció de nous murs en altres llocs i en altres àmbits.

6

Perquè estic convençut que cada llibre, cada novel·la, és una proposta de mirada al món. No només al món, sinó també a la pròpia literatura. I aquesta mirada és una mirada ideològica, que implica les relacions humanes, les relacions socials, l'amor, la tendresa, el sexe ... és a dir, que hi ha una multiplicitat de discursos en qualsevol obra literària. I cap d'ells és innocent. La major part dels crítics actuals, els contemporanis, accepten que la història es cola per qualsevol escletxa literària, el que passa al món, es vulgui o no, llisca per qualsevol foradet. És impossible blindar-se davant del que està passant.

Des que els intel·lectuals europeus es van adonar del que va significar el nazisme -quan cau Alemanya el 1945- i es plantegen si es pot fer literatura de la mateixa manera que s'havia fet fins ara, en realitat s'estan plantejant el paper de l'intel·lectual en la societat. I faig servir "intel·lectual"

en el terme de Gramsci que inclou els escriptors entre els intel·lectuals, ja que clàssicament els intel·lectuals són els professors universitaris, advocats, etc. I utilitzo el terme amb aquest sentit d'intel·lectual orgànic, ja que els escriptors són capaços amb els seus llibres, conferències, xerrades, declaracions, però sobretot amb els seus llibres, de marcar camins i d'orientar reflexions.

És evident que, com va manifestar Alícia al País de les Meravelles, les paraules tenen amo, i si algú és amo de la paraula, ho és també de la pistola, del cavall i de la hisenda, com posa de manifest la concentració dels mitjans de comunicació en mans molt concretes de corporacions financeres.

Aquest enigma sobre el paper de la literatura i de les arts en general segueix sense resoldre's. Es va plantejar molt clarament a partir de principis del segle XX, a la dècada dels anys vint, i va durar fins a la dècada dels setanta, moment en què una determinada concepció de l'art és vençuda per la seva contrària, la que podem anomenar la concepció postmoderna. Per entendre-ho millor els recomano un llibre de Frances Stonnor Saunders, La CIA i la guerra freda cultural, un llibre molt

valuós i un patcada per a aquells que pensen que els fenòmens literaris o artístics se succeeixen de manera natural, que els gustos i les modes literàries són inevitables i tan poc predictibles com els fenòmens meteorològics. En aquest llibre, l'assagista nord-americana demostra que la CIA crea el 1950 un departament per acabar amb una visió determinada de la literatura i de les arts. És a dir, el que s'anomena la literatura, o les Arts, compromeses. Encara que això pot semblar ciència ficció, no ho és, està perfectament documentat. Pagats per la CIA es creen Congressos per la llibertat de la literatura, tribunes universitàries, cicles de conferències, cursos i s'editen revistes, diaris i es donen beques a multitud d'escriptors a tot el món.

La CIA va anar creant els nous intel·lectuals i als nous escriptors dels quals l'única preocupació és allò formal, és a dir, aconseguir bellesa, excloent qualsevol altra finalitat per a les arts. L'enigma sembla resolt. Aquest intel·lectual, aquest escriptor, que creu actuar de forma neutral amb la seva obra artística "bella" és, en realitat, un intel·lectual orgànic del sistema, terme encunyat per Gramsci, durant els anys que és a la presó a Roma, 1926 - 1937, en els quals elaborarà una teoria sobre la funció de l'intel·lectual compromès amb els canvis

polítics i socials i de l'altre intel·lectual, el compromès amb el contrari, amb l'immobilisme innat del sistema.

Hi ha un llibre de Julien Benda, *La trahison des clercs* -als intel·lectuals els anomena clergues- traduït a l'espanyol com *La traïció dels Intel·lectuals*, on apareix un dels grans mites: l' "escriptor sempre compromès". N'hi ha, i n'hi va haver, molt pocs en la història. L'escriptor normal, més del 90%, és un escrivà assegut -com el de les estatuetses egípcies- aquell escrivà fet que només veu les varius -si de cas- del seu amo i senyor, el faraó, l'amo de les paraules. Són intel·lectuals orgànics amb aquest sistema, el sistema capitalista, al qual no qüestionen mai.

La literatura policíaca neix al començament del segle XIX amb la societat burgesa, amb la industrialització i l'aparició d'una ferotge lluita de classes, com a resultat de la misèria i l'explotació de la classe treballadora en els centres industrials d'Europa i els Estats Units, llocs als que arriben masses famolenques que formaran part de l'exèrcit proletari. El fenomen a Espanya es dona més tardanament i, sobretot a Barcelona.

La novel·la policíaca, per a mi, respon històricament a la por que té la burgesia a la plebs, als pobres, o al proletariat. I a la desconfiança que el que acaba de crear amb la seva revolució: el sistema jurídic, la policia, les presons, els jutges, els codis, etcètera, la defensi. Tot el segle XIX és una lluita entre els sectors més avançats d'aquesta burgesia -més igualitaris- i els més reaccionaris o conservadors. El triomf final dels sectors més conservadors es dóna en la Comuna de París, l'any 1872. Aquesta burgesia és la que cent anys després segueix governant a Europa.

10

I aquesta por i aquesta desconfiança apareix molt clarament en les primeres novel·les policíques. La policia és incapaç de defensar el ciutadà dels lladres i dels assassins, és a dir, de la plebs. És l'època de la concentració de masses a la ciutat, de pobres, és l'època de delictes i en els diaris apareixen els delictes amb gran profusió, la premsa es converteix en altaveu dels delictes, els robaris, les violacions. I per primera vegada en la història els rics i els pobres apareixen en el mateix àmbit geogràfic: la ciutat. Els rics, la burgesia, vivia al centre de la ciutat, però davant la presència massiva de pobres es traslladen a altres llocs més apartats, els nous barris. I aquest procés es

produeix al llarg dels dos últims segles. El centre de la ciutat queda en mans de les prostitutes i la burgesia viurà en els cars xalets de l'extraradi, nous castells medievals, on no hi ha presència de pobres.

Aquesta presència constant de la plebs, i aquesta por a la plebs, a la revolució es pot veure clarament en tres llibres que són dels mateixos anys: El primer és El manifest comunista de Marx i Engels, que comença amb una frase inquietant i que reflecteix por: "un fantasma recorre Europa, el fantasma del comunisme".

El segon llibre seria El Doble crim del carrer Morgue d'Edgar Allan Poe, origen de la novel·la policíaca moderna, l'assassí és un ximpanzé, típica caricatura que apareixia en els diaris de l'època satanitzant la imatge del proletariat, aquest ésser semi humà, ple de vicis, amb la front enfonsada de mico.

La plebs, des que existeix, està considerada simiesca. Encara avui, quan la premsa reaccionària veneçolana insulta el president Chávez, el dibuixen com un mico, fins i tot li diuen "el mico". I el tercer llibre és Un estudi sobre l'angoixa de Soren Kierkegaard. Per a l'il·lustre danès, el bur-

gès europeu viu atemorit per una angoixa terrorífica, amenaçat per la pèrdua de l'amor, de ser robat, de perdre la feina i la vida ...

I aquesta desconfiança de la burgesia en la capacitat dels aparells de seguretat de l'Estat perquè la protegeixin, es nota en totes les novel·les dels clàssics, els policials del segle XIX: Agatha Christie, Conan Doyle, etcètera. Mai la policia descobreix l'assassí, ho fan "policies privats". D'aquesta manera, sempre Sherlock Holmes guanya Scotland Yard, la millor policia del món.

12

La burgesia només creu en el que paga. Als Estats Units la policia privada triplica la policia pública. A Espanya les xifres actuals són de 75.000 policies privats i el seu nombre va en augment. La burgesia així ho prefereix, perfereix el que controla directament, el que paga, no vol el que és públic, vol la seva pròpia policia. És a dir, el detectiu privat, que venç sempre a la policia pública.

Però sembla que la burgesia actual, la burgesia d'avui, ha recuperat la confiança en els cossos de seguretat de l'Estat. No hi ha revolucions i les que hi ha estan lluny. D'aquesta manera els protago-

nistes de moltes novel·les policíiques ja són detectius privats, sinó policies -i no policies corruptes i canalles, - sinó policies i guàrdia civils bona gent. Ells compleixen el paper, que també compleixen les novel·l d'espies, de defensors de l'estatus polític-ideològic d'aquesta societat.

I aquest canvi que es produeix en la literatura policíica em sembla que és simptomàtic. Estem molt lluny dels esdeveniments del segle XIX, estem davant d'una crisi social -com tantes altres- molt aguda, però no obstant això, ideològicament està tot molt tranquil, hi ha una gran confiança: "ens defensaran de la plebs". Per aquest motiu el protagonisme d'aquesta nova novel·la policíica recau en els cossos de seguretat de l'Estat. I això passa a tot arreu.

Per tant, no es pot unificar la novel·la policíica. Hi ha molts tipus de novel·la policíica. Jo la utilitzo com un pretext per explicar el que vull explicar, les històries que, quan era periodista, sabia que no es podien explicar. Utilitzo la literatura per narrar les clavegueres i el món subterrani que no es veu. Els dono veu als qui no tenen veu, als qui mai surten a la literatura.

Consell Social

- Comissions Obreres - CCOO
- Unió General de Treballadors - UGT

- Fundació Josep Irla
- Fundació l'Alternativa
- Fundació Nous Horitzons
- Fundació Rafael Campalans
- Fundació Cipriano Garcia
- Fundació Josep Comaposada
- Fundació Catalunya Segle XXI
- Fundació Pere Ardiaca
- Fundació Ferrer i Guàrdia
- Fundació La Fàbrica
- Fundació Terra
- Ateneus Laics
- Cooperació
- Entorn SCCL
- Escola Lliure El Sol
- Món-3
- SOS Racisme

- Acció Escolta de Catalunya
- Acció Jove - Joves de CCOO
- Associació Catalana per la Pau
- Associació de Joves Estudiants de Catalunya - AJEC
- Associació d'Estudiants Progressistes - AEP
- Avalot
- Casals de Joves de Catalunya
- Col·lectius de Joves Comunistes - CJC-Joventut Comunista
- ESPLAC - Esplais Catalans
- Estudiants en Acció
- Joventut Socialista de Catalunya
- Joves d'Esquerra Verda - JEV

- Associació Catalana d'Investigacions Marxistes
- Càtedra UNESCO de Sostenibilitat de la UPC
- Coordinadora per a la Memòria Històrica i Democràtica de Catalunya
- Sin Permiso
- Suburbe-Associació Cultural Estenent el Desastre
- DeBarris sccl

Ponències 2010

Les solucions passen per l'esquerra

Amb la col·laboració de

Ajuntament de Barcelona